

Nora Drama Masks: The Integration of Thai Art and Culture from Ramakien

Submitted date:
24 January 2025

Revised date:
15 May 2025

Accepted date:
1 September 2025

Kritsana Saisunee^{1*}
Sauvanit Vingvorn²
Supat Narksen¹

Abstract

Background and objective (s): Masks have always been associated with Thai culture, as evidenced by their use in traditions and performances throughout all regions of Thailand. For example, the Lanna mask dance in the north, the *Khon* dance in the central region, the Phi Ta Khon in the northeast, and the Nora dance in the south. Masks in each region differ according to the social context and their uses. Therefore, the researcher has taken the concept of wearing masks in theatrical performances as the main idea, blending the unique characteristics of the Nora performance and elements of the *Khon* performance, such as the colour coding of characters in Ramakien and the wearing of the *Khon* headgear. The research for this article aimed to create masks by integrating the unique characteristics of the *Khon* headgear in the *Khon* performance and the *phran* mask in the Nora performance for the Nora play of Ramakien.

Methodology: The researcher employed a creative research methodology by studying various information sources and in-depth interviews with three experts on the performance of Nora. The collected data was then analyzed and synthesized, leading to the creation of masks for Nora's theatrical performances of Ramakien.

¹ Faculty of Art Studies, Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts, Thailand

² Department of Literature, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author kritsana.s@cdans.bpi.ac.th.

This article is part of the research project entitled "Nora Drama: Sansilpa Thaksin Siam"

Main result: The study found that masks in Thai art and culture all have established traditions and prohibitions as patterns. For example, the headpieces used in *Khon* performances have specific characteristics and colours determined by the character's traits. In the Nora performance tradition, human or divine characters wear a headdress, while animal characters do not. This is because Nora artists consider the headdress to be sacred. Additionally, Nora masks for both male and female clowns are worn during the performance, which is something Nora artists hold in high esteem. These masks are shaped like human faces, but have an opening around the mouth to allow the performers to sing and speak. In the past, various forms of Nora masks were used, such as giant and ghost masks for Nora performances that told stories. Therefore, the newly created Nora masks have unique features, including designing the masks to clearly convey the characteristics of the characters in the Ramakien epic following the example of *Khon* performances, such as Phra Ram, Phra Lak, Thotsakan, and Hanuman. The masks will have an opening around the mouth to allow the performers to sing and speak on their own, similar to the hunter's mask. For royal characters, such as Phra Ram, Phra Lak, and Thotsakan, there will be a headdress on top of the mask with specific patterns, such as the "crown of ordination" or a three-layered giant mask similar to Thotsakan's headpiece in Ramakien. Animal characters, such as Hanuman and Sukhrip, will have fur attached to the top of their masks and Nora bead decorations at the bottom. This Nora mask is, therefore, a development and extension, while preserving the traditions and uniqueness of Nora and *Khon* performances.

Relevance to Thai Studies: The Nora masks blend the unique characteristics of *Khon* and Nora performances, which are valuable and unique Thai art forms. Designing masks that correspond to the characters in Ramakien, a significant Thai literary work, demonstrates the inheritance of traditional wisdom and its adaptation to the flexible performance style of Nora. The creation of these masks promotes learning about Thai art, literature, and cultural traditions. The Nora masks also serve as a medium for preserving and disseminating Thai performing arts in a contemporary context, both in education and in extending knowledge to the international level.

Conclusion: The new "Nora masks" represent a blend of Thai cultural arts from two significant disciplines: *Khon* and Nora performances. The masks incorporate the unique characteristics of characters from Ramakien and the characteristics of masks of Nora, and transform them into masks for the performance of Nora. These masks reflect a unique beauty and identity. This creation not only helps preserve Thai cultural heritage but also demonstrates the ability to adapt traditional arts and culture to performances in new contexts. This work serves as a significant example of inheriting, creating, and developing Thai cultural arts to ensure their contemporary relevance and sustainable continuation into the future.

Keywords: Nora Drama Masks; Integration; Thai Art and Culture; Ramakien

---

หน้าปกละครโนรา: การผสมผสานศิลปะวัฒนธรรมไทยจากรามเกียรติ์

Submitted date:
24 January 2025

Revised date:
15 May 2025

Accepted date:
1 September 2025

กฤษณะ สายสุนีย์^{1*}
เสาวณิต วิงวอน²
สุพัฒน์ นาคเสน¹

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: หน้าปกมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะวัฒนธรรมไทยมาโดยตลอด ดังปรากฏการนำหน้าปกมาใช้ในประเพณีหรือการแสดงทั่วทุกภูมิภาคของไทย เช่น พ็อนหน้าปกล้านนา ของภาคเหนือ การแสดงโขน ของภาคกลาง ฝัตาโขน ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการแสดงโนรา ของภาคใต้ หน้าปกในแต่ละภูมิภาคย่อมแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมและการใช้ประโยชน์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์หน้าปกสำหรับการแสดงละครโนราเรื่องรามเกียรติ์ จากแนวคิดการสวมใส่หน้าปกในการแสดงนาฏกรรม โดยเฉพาะหน้าปก หรือหัวโขนสำหรับการแสดงโขน และหน้าปกสำหรับการแสดงโนรา โดยนำจารีตและการกำหนดสีของหัวโขน อีกทั้งลักษณะของหน้าปกพรานในการแสดงโนรามผสมผสานกัน เพื่อสร้างสรรค์หน้าปกรูปแบบใหม่ประกอบการแสดงละครโนรา

ระเบียบวิธีวิจัย: ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงโนรา จำนวน 3 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำมาสู่การสร้างสรรค์หน้าปกสำหรับการแสดงละครโนราเรื่องรามเกียรติ์

ผลการวิจัย: พบว่า หน้าปกในศิลปะวัฒนธรรมไทยต่างมีจารีตและข้อกำหนดเป็นแบบแผน ดังนั้นหัวโขนในการแสดงโขน กำหนดลักษณะของหน้าโขนและสีตามลักษณะของตัวละคร ส่วนจารีตการแสดงโนรานั้นตัวละครที่เป็นมนุษย์หรือเทพเจ้าจะสวมเทริด ตัวละครที่เป็นสัตว์จะไม่สวมเทริด เพราะศิลปะโนราถือว่าเทริดเป็นของสูง อีกทั้งหน้าปกโนราสำหรับตัวตลกทั้งชายและหญิงสวมใส่ประกอบการแสดงโนรา

¹ คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

² ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

* Corresponding author kritsana.s@cdans.bpi.ac.th.

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ละครโนรา : สานศิลป์ที่กษัตริย์สยาม”

ซึ่งเป็นสิ่งที่ศิลปินโนราให้ความเคารพศรัทธาอย่างมาก โดยมีลักษณะเป็นรูปใบหน้าคน แต่มีการเว้นช่องว่างบริเวณริมฝีปาก เพื่อการขับร้องและเจรจาของผู้แสดง ในอดีตปรากฏหน้าฉากโนราในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หน้ายักษ์ หน้าผี สำหรับการแสดงโนราที่แสดงเป็นเรื่องราว ดังนั้นหน้าฉากละครโนราที่สร้างสรรค์ใหม่นี้มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การออกแบบหน้าฉากให้สื่อถึงลักษณะของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์อย่างชัดเจนตามแบบอย่างการแสดงโขน เช่น พระราม พระลักษมณ์³ ทศกัณฐ์ หนุมาน หน้าฉากจะเว้นช่องว่างบริเวณปากไว้สำหรับผู้แสดงสามารถร้องและเจรจาได้เอง เช่นเดียวกับหน้าฉากพราน สำหรับตัวละครกษัตริย์ เช่น พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ จะมีเทริดด้านบนหน้าฉากพร้อมลวดลายเฉพาะ เช่น “ยอดบวช” หรือการทำหน้ายักษ์ 3 ชั้นคล้ายหัวโขนทศกัณฐ์ ส่วนตัวละครสัตว์ เช่น หนุมาน สุครีพ จะติดขนตามสีที่ด้านบนของหน้าฉากและประดับลูกปัดโนราด้านล่าง หน้าฉากละครโนรานี้จึงเป็นการพัฒนา ต่อยอด อีกทั้งยังรักษาริต์และเอกลักษณ์ของการแสดงโนราและโขนไว้อย่างลงตัว

ความเกี่ยวข้องกับไทยศึกษา: หน้าฉากละครโนรา เป็นการผสมผสานเอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงโขนและโนรา ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์เฉพาะตัว การออกแบบหน้าฉากให้ตรงตามลักษณะของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเป็นวรรณคดีสำคัญของไทย แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมและการประยุกต์ให้เข้ากับรูปแบบการแสดงโนราที่มีความยืดหยุ่นในเชิงการแสดง การสร้างหน้าฉากนี้จึงช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับมิติทางศิลปะ วรรณกรรม และจารีตวัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางที่ช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการแสดงของไทยในบริบทสมัยใหม่ ทั้งในด้านการศึกษาและการต่อยอดความรู้

บทสรุป: “หน้าฉากละครโนรา” เป็นการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นจากศิลปะสำคัญ 2 ประเภท ได้แก่ การแสดงโขนและโนรา โดยนำเอกลักษณ์ของหัวโขนเรื่องรามเกียรติ์ มาผสมผสานกับลักษณะหน้าฉากโนรา มีความงดงามและลักษณะพิเศษที่ไม่เคยมีมาก่อน การสร้างสรรค์ดังกล่าวไม่เพียงช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้ากับการแสดงในบริบทใหม่ ผลงานนี้จึงเป็นตัวอย่างสำคัญของการสืบทอด สร้างสรรค์ และต่อยอดศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ร่วมสมัย และสืบสานต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หน้าฉากละครโนรา; การผสมผสาน; ศิลปวัฒนธรรม; รามเกียรติ์

³ คำว่า “พระลักษมณ์” ในบทความนี้อ้างอิงตามหนังสือสมญาภิธานเกียรติ์ งานนิพนธ์ของท่าน “นาคะประทีป” (พระสารประเสริฐ) ซึ่งรวบรวมคำวิธานานามในเรื่องรามเกียรติ์พระราชทานพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) (Nagapradipa, 2008, p. 119)

♦ บทนำ (Introduction) ♦

“หน้ากาก” เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่ใช้สำหรับบดบังใบหน้าทั้งหมดหรือบางส่วน (The Royal Institute of Thailand, 2013, p. 1287) มนุษย์เริ่มใช้หน้ากากมาตั้งแต่อดีตในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม และความเชื่อของสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ในสังคมชนเผ่า หน้ากากมีบทบาทสำคัญในการรักษาความเจ็บป่วย ต่อสู้กับเวทมนตร์ และประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาบรรพบุรุษ เช่น ในทวีปแอฟริกา หน้ากากใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างเทพเจ้าและวิญญาณของคนตาย หัวหน้าเผ่าจะสวมหน้ากากศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อความสงบสุขของกลุ่มสังคม อีกทั้งหน้ากกายังมีบทบาทในพิธีกรรมทางสังคม เช่น ในพิธีเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การแต่งงาน และการเลื่อนสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น หรือในหมู่เกาะนิวกินี และแอฟริกากลาง ผู้ประกอบพิธีจะสวมหน้ากากเพื่อปกปิดใบหน้าที่แท้จริง และเชื่อมโยงตนเองกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผีบรรพชนที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ เพื่อกำจัดสิ่งชั่วร้ายและส่งเสริมความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก (The Fine Arts Department, 2004, p. 138) นอกจากบทบาทของหน้ากากในพิธีกรรมทางสังคมข้างต้นแล้ว หน้ากากยังมีความสำคัญสำหรับการแสดงนาฏกรรมในหลาย ๆ เชื้อชาติ เช่น หน้ากากกูโร ของสาธารณรัฐโกตดิวัวร์ หน้ากากยักษ์สันนิ ของประเทศศรีลังกา การแสดงเปลี่ยนสีหน้ากากของจังหวัดเสฉวนที่เรียกว่า “เปียนเหลียน” สาธารณรัฐประชาชนจีน การแสดงละครโนระของประเทศญี่ปุ่น สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำหน้ากากมาใช้ในนาฏกรรมทั่วทุกภูมิภาคเช่นกัน เช่น ฟ้อนหน้ากากล้านนาของภาคเหนือ การแสดงโขนของภาคกลาง ฝัตาโขนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแสดงโนราของภาคใต้

โขนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทย นิยมแสดงเรื่องรามเกียรติ์ ผู้แสดงเกือบทุกบทบาทจะสวมหน้ากากที่เรียกว่า “หัวโขน” มีเพียงตัวละครบางบทบาทเท่านั้นที่ไม่สวมหัวโขน เช่น พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา แต่ในการแสดงโขนดั้งเดิมผู้แสดงทุกบทบาทยกเว้นตัวนางจะสวมหัวโขน หัวโขนจึงเป็นงานศิลปะชั้นสูงของไทยที่ผู้แสดงสวมครอบศีรษะขณะแสดง ปิดบังส่วนหน้าของผู้แสดงโขนอย่างมิดชิด มีลักษณะคล้ายหน้ากากแตกต่างตรงที่สร้างจำลองรูปใบหน้า และส่วนศีรษะทั้งหมด เจาะรูตรงนัยน์ตาให้ตรงกับผู้สวมใส่ ลงสี เขียนลาย ประดับประดาให้สื่อถึงตัวละครต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงอยู่กับวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ แบ่งเป็นหัวโขนตัวพระ ตัวยักษ์ ตัวเวทดา ตัววานร และสัตว์อื่น ๆ หัวโขนที่สร้างขึ้นจำแนกประเภทไว้อย่างคร่าว ๆ ตามลักษณะของตัวละคร (Komarakul Na Nakhon, 2020)

ส่วนการแสดงโนราซึ่งเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้ของไทยที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่าผู้แสดงโนราส่วนใหญ่ที่เป็นนายโรง หรือตัวยืนเครื่องจะสวมเครื่องประดับศีรษะที่มีลักษณะคล้ายกับมงกุฎเรียกว่า “เทริด” แต่ยังปรากฏตัวละครในการแสดงโนราที่รับบทบาทเป็นตัวตลกทั้งชายและหญิงสวมใส่หน้ากาก โดยหน้ากากฝ่ายชายเรียกว่า “หน้าพรานหรือหน้ากากผู้ชาย” มักมีสีแดง ส่วนฝ่ายหญิงเรียกว่า “ทาสี” เป็นสีขาวหรือสีเนื้อ หน้ากากในการแสดงโนรานี้มีลักษณะหน้ากากเพียงครึ่งหน้า โดยเว้นบริเวณริมฝีปากล่าง เพื่อความสะดวกในการขับร้องและเจรจา หน้ากากโนรานี้ยังผูกพันกับคติความเชื่อของศิลปินโนราอีกด้วย ศิลปินโนราจะให้ความศรัทธาและเคารพนับถืออย่างยิ่ง โดยมักจะนำหน้ากากไปจัดวางไว้บนหิ้งเฉพาะสำหรับการเคารพบูชาเป็นประจำ (Office of the National Culture Commission, 1980, pp. 60-61)

จากความสำคัญและลักษณะของหัวโขน และหน้ากากโนรา ผู้วิจัยจึงสนใจสร้างสรรค์หน้าปกละครโนราที่เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยเรื่อง “ละครโนรา : สานศิลป์ทักษิณสยาม” นำเค้าโครงเรื่องจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เป็นวรรณกรรมต้นเรื่อง นำมาปรับเปลี่ยนจากที่นำเสนอในรูปแบบการแสดงโขนมาปรับปรุงบทใหม่ตามแบบแผนการแสดงโนรา กล่าวคือ ละครโนราครั้งนี้ดำเนินเรื่องตามแบบอย่างการแสดงโขนแต่มีบทกลอน ทำนองเพลง การขับร้อง และเจรจาอย่างการแสดงโนรา ใช้ภาษาถิ่นภาคใต้ดำเนินเรื่องการแสดงแบ่งออกเป็น 3 องก์ ดังนี้ องก์ที่ 1 รามราชตามทวง องก์ที่ 2 ลักนางสีดา และองก์ที่ 3 ลิงพญาถวายพล ใช้ระยะเวลาประมาณ 60 นาที ดนตรีประกอบการแสดงใช้ตามแบบแผนการแสดงโนรา โดยจัดแสดง ณ วิทยาลัยนาฏศิลป นครศรีธรรมราช ด้วยเหตุนี้การสร้างสรรค์หน้าปกละครโนราชิ้นใหม่ประกอบการแสดงนี้ ผู้วิจัยนำเอกลักษณ์ของหัวโขนและหน้ากากโนรามผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดงละครโนราที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ด้วย อีกทั้งยังเป็นการพัฒนา และต่อยอดผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมไทย

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research objective)

เพื่อสร้างสรรค์หน้าปกในการแสดงละครโนรา เรื่องรามเกียรติ์ ด้วยการผสมผสานเอกลักษณ์ของหัวโขนในการแสดงโขน และ หน้าปกโนรา ในการแสดงโนรา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ละครโนรา : สานศิลป์ทักซิมสยาม”

ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงโนรา โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับหน้าปกในการแสดงโนรา แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำมาสู่การสร้างสรรค์หน้าปกสำหรับการแสดงละครโนรา เรื่องรามเกียรติ์ มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นหลักฐานในชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และทุติยภูมิ (Secondary source) เกี่ยวกับหน้าปกในนาฏกรรม เพื่อนำมาเป็นฐานศาสตร์ในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีประเด็นต่าง ๆ เช่น ลักษณะการกำหนดสีของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ จากหนังสือเรื่อง “นารายณ์สิบปาง และพงศาวดารเรื่องรามเกียรติ์” รวบรวมและเรียบเรียงโดย ประพันธ์ สุขนธะชาติ (Sukonthachat, 1968, pp. 168-203) ดังนี้ 1) พระราม สีเขียวฉนวน 2) พระลักษมณ์ สีทอง 3) ทศกัณฐ์ สีเขียว 4) มาริศ สีขาว 5) นางสีดา สีขาวม่วง 6) สุครีพ สีแดงเสน หรือสีแดงชาด 7) หนุมาน สีขาวม่วง หรือสีขาวเขวด นิลพัท สีน้ำรั้ง หรือสีดำขลับ และ 10) องคต สีเขียวกลาง หรือสีเขียวมรกต

2. การสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหัวโขน และหน้าปกในการแสดงโนรา สังเคราะห์เอกสาร แล้วได้นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับการสร้างสรรค์ ดังนั้นประเด็นคำถามจึงเกี่ยวเนื่องกับการสร้างสรรค์หน้าปกละครโนรา

2.2 ประมวลข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารนำมาสู่การเขียนข้อความเพื่อรวบรวมเป็นแบบสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อคัดเลือกและปรับปรุงข้อความให้สอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ โดยข้อความทั้งหมดต้องมีค่าดัชนีสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ที่ต้องการแล้วจึงนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2.3 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงโขน และด้านการแสดงโนรา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงสาขาต่าง ๆ มากกว่า 10 ปี

2.4 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อผู้วิจัยเปรียบเทียบข้อมูลที่ถอดความกับไฟล์บันทึกเสียง ผู้วิจัยฟังซ้ำอย่างละเอียดเพื่อให้แน่ใจว่าคำพูดของผู้ให้ข้อมูลถูกถอดความออกอย่างถูกต้องครบถ้วน โดยเฉพาะในส่วนที่มีคำสำคัญ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักของการศึกษา หากพบส่วนที่คลุมเครือหรือตกหล่นจึงปรับแก้ และเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์ จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง หรือที่เรียกว่า การยืนยันข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (member checking) ผู้วิจัยส่งเนื้อหาที่ถอดความกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ และยืนยันว่าเนื้อหานั้นสะท้อนความคิดเห็นได้ถูกต้อง

2.5 กระบวนการนำสัญลักษณ์ของหน้ากากในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ผสมผสานกับหน้ากากในการแสดงโนรา จากการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยนำลักษณะการกำหนดสีของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ และลักษณะของหัวโขน เช่น ยอดบวชของหัวโขนพระราม พระลักษณ์ มาผสมผสานกับรูปแบบของหน้ากากโนรา โดยกำหนดสีของหน้าปกละครโนราให้มีสีตามลักษณะของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพัฒน์ นาคเสน ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงโนรา และการแสดงโขนเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ทั้งนี้ก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยได้รับการพิจารณาและผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่ใบรับรอง HE-024-2567

ทบทวนวรรณกรรม (Literature review)

1. การศึกษาหน้าปกในนาฏกรรมไทย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะหน้าปกที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวโขน และหน้าปกโนรา ดังนี้

1.1 หัวโขน การสร้างหัวโขนของไทยมีมาแต่โบราณ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบหลักฐานศิระพระครูในคลังศิลปะสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และศิระทศกัณฐ์ขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 และ 2 แต่การสร้างหัวโขนมาเจริญถึงขีดสูงสุดในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งถือเป็นยุคทองของวงวรรณกรรมและนาฏศิลป์ไทย (Institute for the Research and Promotion Arts & Culture, 2022) ทั้งนี้หัวโขนเชื่อมโยงกับเนื้อหาในวรรณกรรมรามเกียรติ์ โดยเล่าเรื่องเรื่องราวของตัวละครแต่ละตัวผ่านหัวโขน ได้แก่ หัวโขนประเภทเทพเจ้า เช่น พระคเณศ พระนารายณ์ พระเกตุ พระราหู พระจันทร์ หัวโขนประเภทฝ่ายพระ เช่น พระพรต พระราม พระลักษมณ์ หัวโขนประเภทยักษ์ เช่น ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ อินทรชิต พิเภก หัวโขนประเภทลิง เช่น หนุมาน องคต สุครีพ นิลนนท์ ชมพูพาน หัวโขนประเภทเบ็ดเตล็ด เช่น ครุฑ กวางทอง สดาญ (Noosawas, 2019, p. 134) ผู้แสดงโขนจะสวมหัวโขนครอบศิระ ปิดบังส่วนหน้าอย่างมิดชิด หัวโขนมีลักษณะคล้ายหน้าปก แตกต่างตรงที่สร้างจำลองรูปใบหน้าและส่วนศิระทั้งหมด เจาะรูตรงนัยน์ตาให้ตรงกับผู้สวมใส่ ลงสี เขียนลาย ประดับประดาให้สื่อถึงตัวละครต่าง ๆ (Komarakul Na Nakhon, 2020)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สุรัตน์ (S. Jongda, personal interview, January 19, 2025) มีดังนี้ หัวโขนเป็นศิราภรณ์ที่สำคัญในการแสดงโขน เนื่องจากตัวละครจะให้ความสำคัญที่ศิราภรณ์บนศิระ หากตัวละครต้องเปลี่ยนสถานะภาพจากสถานะภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานะภาพหนึ่ง ก็จะใช้วิธีการเปลี่ยนศิราภรณ์บนศิระ หรือใช้วิธีการเปลี่ยนเฉพาะส่วนบนของศิราภรณ์ที่สวมใส่ เรียกว่า “ปลียอด” เช่น พระรามเมื่อยังคงสถานะเป็นกษัตริย์จะใส่ขฎ्ฐาพระ แต่เมื่อพระรามออกบวชก็จะใส่ขฎ्ฐายอดบวช คำว่า “ยอดบวช” นี้หมายถึง ตัวละครที่ถือบวชต้องเปลี่ยนศิราภรณ์จากกษัตริย์เป็นนักพรตหรือนักบวช

1.2 หน้ากากโนรา ในการแสดงโนราซึ่งเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้ของไทย ถึงแม้ว่าผู้แสดงโนราส่วนใหญ่ที่เป็นนายโรงหรือตัวยืนเครื่องจะสวมเครื่องประดับศีรษะที่มีลักษณะคล้ายกับมงกุฎที่เรียกว่า “เทริด” แต่ยังปรากฏตัวละครในการแสดงโนราที่รับบทบาทเป็นตัวตลกทั้งชาย และหญิงสวมใส่หน้ากาก โดยหน้ากากฝ่ายชายเรียกว่า “หน้าพรานหรือหน้ากากผู้ชาย” มักมีสีแดง ส่วนฝ่ายหญิงเรียกว่า “ทาสี” เป็นสีขาวหรือสีเนื้อ หน้ากากในการแสดงโนรานี้มีลักษณะหน้ากากเพียงครึ่งหน้า โดยเว้นบริเวณริมฝีปากล่าง เพื่อความสะดวกในการขับร้องและเจรจา หน้ากากโนรานั้นยังผูกพันกับคติความเชื่อของศิลปินโนราอีกด้วย ศิลปินโนราจะให้ความเคารพบูชาและเคารพนับถืออย่างยิ่ง มักจะนำไปหน้ากากจัดวางไว้บนหิ้งเฉพาะ สำหรับการเคารพบูชาเป็นประจำ (Office of the National Culture Commission, 1980, pp. 60-61)

Figure 1: Placement of Nora masks on the altar

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เสรี (S. Kaewkhao, personal interview, May 9, 2024) มีว่า ในสมัยอดีตการแสดงโนรานิยมนำวรรณกรรม หรือนิยายมาแสดงเป็นเรื่องราว ซึ่งโนราแต่ละคณะก็มีแนวทางดึงดูดความสนใจจากผู้ชมที่แตกต่างกันไป จึงประดิษฐ์หน้ากากสำหรับสวมใส่ประกอบการแสดงโนรา ซึ่งถ้าในเรื่องที่นำมาแสดงมีตัวละครที่เป็นยักษ์ เทวดา ภูตผี หรือสัตว์ต่าง ๆ เช่น ม้า กวาง ก็จะมีแกะ

หน้าฉากตัวละครเหล่านั้นขึ้นมาสำหรับสวมใส่ในการแสดงโนรา เพื่อให้เกิดความสมจริงในการแสดงมากที่สุด อีกเหตุผลหนึ่งคือการแสดงโนราในยุคก่อนนั้นไม่ได้มีความพร้อมมากนักในด้านเครื่องแต่งหน้า จึงอาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านในการแกะสลักหน้าฉากต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบในการแสดงโนราเป็นเรื่องราว จากการสัมภาษณ์เดชา (D. Damkliang, personal interview, May 16, 2024) กล่าวว่า โนรามีการสวมใส่หน้าฉากในการแสดงมาตั้งแต่อดีต ดังปรากฏหน้าพรานแต่มีเขี้ยวอายุร้อยกว่าปี หรือหน้าฉากฤๅษีที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการสร้างสรรค์ (Method of Creation)

1. การศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์หน้าฉากโนรา เนื่องจากศิลปินโนรานับถือ ศรัทธาและให้ความเคารพอย่างยิ่งกับหน้าฉากในการแสดงโนรา ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับประเด็นละเอียดอ่อนนี้อย่างมาก อีกทั้งงานนี้เป็นเป็นผลงานสร้างสรรค์ใหม่จึงต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงโนรา จากการสัมภาษณ์วิชา (W. Suksrisaard, personal interview, May 16, 2024) ได้ข้อมูลว่า การใส่หน้าฉากในการแสดงโนรานั้นพึงระวังการแสดงอารมณ์ของตัวละครที่ไม่สามารถแสดงอารมณ์ของทางสีหน้าได้อย่างชัดเจน อาจทำให้ขาดอรรถรส อีกทั้งการใส่หน้าฉากที่ปิดทึบหน้าอาจทำให้เสียงร้องและเสียงเจรจาไม่ชัดเจนผู้สร้างสรรค์ควรหาแนวทางแก้ไข จากการสัมภาษณ์เสรี (S. Kaewkhao, personal interview, May 9, 2024) ได้ความว่าการออกแบบหน้าฉากสำหรับการสร้างสรรค์ใหม่นั้นอาจเปิดช่องบริเวณปากให้นักแสดงใช้ร้อง และเจรจาได้สะดวก จากการสัมภาษณ์เดชา (D. Damkliang, personal interview, May 16, 2024) ได้ข้อมูลว่า จาริตของการแสดงโนรานั้นผู้แสดงที่เป็นตัวละครมนุษย์ เทพเจ้า หรือตัวนายโรงจะสวมเทริด แต่ถ้าผู้แสดงสวมบทบาทเป็นสัตว์ก็จะไม่สวมเทริด เพราะโนราถือว่าเทริดเป็นของสูง และเป็นการให้เกียรติเทริดที่เปรียบดังเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ การใส่หน้าฉากที่ปกปิดทึบหน้าของผู้แสดงทำให้เสียงร้อง และเสียงพูดไม่ชัดเจนหรือเสียงอาจเพี้ยน ดังนั้นจึงควรออกแบบหน้าฉากโดยการแหะ หรือเจาะช่องว่างที่บริเวณปากไว้เพื่อให้สะดวกต่อการแสดงโนรา

Figure 2: A mask in the form of a giant from a past Nora performance.

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับหัวโขนในการแสดงโขนและการสวมใส่หน้ากากในการแสดงโนรา ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวคิดในการออกแบบหน้ากากประกอบการแสดงละครโนรา ด้วยการผสมผสานหัวโขนกับหน้ากากในการแสดงโนรา ดังนี้

1) กำหนดให้หน้ากากที่สร้างสรรค์ใหม่นี้มีลักษณะตามประเภทของตัวละครตามเนื้อเรื่องที่ประพันธ์ไว้ เพื่อบ่งบอกให้ทราบว่าเป็นตัวละครอะไร ได้แก่ หน้ากากมนุษย์ หน้ากากยักษ์ หน้ากากลิง หน้ากากฤๅษี และหน้ากากกวาง

2) เนื่องจากการแสดงโนราผู้แสดงต้องร้องและเจรจาด้วยตนเอง ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการร้องและเจรจา ผู้วิจัยจึงออกแบบให้หน้ากากใหม่นี้เว้นช่องว่างบริเวณปาก เช่นเดียวกับหน้ากากพรานในการแสดงโนรา

3) ตามจารีตโนราตัวละครที่เป็นมนุษย์หรือเทพเจ้าจะสวมเทริด ส่วนตัวละครที่เป็นสัตว์จะไม่สวมเทริด เพราะศิลปินโนราถือว่าเทริดเป็นของสูง ดังนั้นการออกแบบหน้ากากละครโนรานี้จึงให้ตัวละครที่เป็นมนุษย์และยักษ์สวมใส่เทริดที่ออกแบบเป็นพิเศษให้ติดกับหน้ากาก มีลักษณะคล้ายกับหัวโขน

2. ขั้นตอนการสร้างสรรค์หน้ากากละครโนรา เป็นการผสมผสานหน้ากากในการแสดงโนราและการแสดงโขนเข้าไว้ด้วยกัน โดยนำเอาลักษณะเฉพาะของหน้ากากในการแสดงโนราและการแสดงโขนมาออกแบบด้วยการผสมผสานกันจนเกิดเป็นหน้ากากละครโนราครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้างสรรค์ ดังนี้

Table 1: The process of creating Nora drama masks.

No.	Steps	Image
1	Soak suitable wood for mask making (Thong Lang and Yo wood are used in this process) in water for approximately 15 days to treat the wood naturally and prevent insect infestation.	
2	This is the process of planing off the unwanted outer bark.	
3	A method of carving wood as desired, called "nose grafting" and "eye grafting" using various types of chisels, such as pen chisels and curved chisels.	

Table 1: The process of creating Nora drama masks (continued).

No.	Steps	Image
4	<p>In this step, the details are refined after "nose grafting" and "eye grafting" using a knife to carve grooves or patterns on the face around the eyes, nose and mouth for greater sharpness.</p>	
5	<p>This is a step of carving out the unwanted or excess wood on the back of the mask.</p>	
6	<p>After the back carving is complete, the next step is sanding with sandpaper to refine the details again.</p>	

Table 1: The process of creating Nora drama masks (continued).

No.	Steps	Image
7	This is the process of drilling the eyes, nose, mouth and holes for stringing.	
8	For masks of royal characters, such as Phra Ram, Phra Lak, and Thotsakan, the masks are assembled and attached to a headdress according to the characters in the Khon performance. Phra Ram and Phra Lak use "yod buad" (ascetic's topknot) headdress, or the three-layered giant face similar to Thotsakan's mask.	
9	This involves decorating the mask by attaching pearls to the eyes and teeth.	

Table 1: The process of creating Nora drama masks (continued).

No.	Steps	Image
10	Applying "granae" (raised designs). This involves applying clay mixed with pressed designs from a mold to apply to the mask using latex glue.	
11	After the "granae" is applied, the mask is gilded with gold leaf and excess gold is brushed off.	
12	In this step, powdered colour mixed with acacia glue is applied to the mask. Then, patterns are drawn on the face, such as drawing mustaches and eyebrows.	

Table 1: The process of creating Nora drama masks (continued).

No.	Steps	Image
13	This is the step of decorating the mask by attaching glass, diamonds or gemstones to various prepared spots. Glue is applied first, and then the glass, diamonds or gemstones are attached.	
14	For monkey masks, in this step, the mask is attached with hair according to the colour of the mask, and Nora beads are strung and hung at the back.	
15	The mask is completely finished and undergoes a ceremony called " <i>berk net</i> " (the rite of putting the eyes into the image) for auspiciousness and to inform the Nora teachers according to the Nora performance tradition.	

ผลการวิจัย (Main Result)

ผลงานสร้างสรรค์หน้าปกละครโนรา ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบของหน้าปกในการแสดงละครโนรา เรื่อง รามเกียรติ์ จากการผสมผสานกันระหว่างลักษณะเฉพาะของหน้าปกในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งผู้แสดงสวมใส่หัวโขนตามบทบาทของตัวละครในเรื่อง และลักษณะเฉพาะของหน้าปกในการแสดงโนรา ซึ่งผู้แสดงตกลงจะสวมใส่หน้าปกเพียงครึ่งรูปหน้า เว้นบริเวณริมฝีปากล่าง เพื่อความสะดวกในการขับร้อง และเจรจา นอกจากนี้ยังยึดถือจารีตการแสดงโนราที่กำหนดว่าตัวละครที่เป็นมนุษย์หรือเทพเจ้าจะสวมเทริด ส่วนตัวละครที่เป็นสัตว์จะไม่สวมเทริด เพราะศิลปินโนราถือว่าเทริดเป็นของสูง ดังนั้นการสร้างสรรค์หน้าปกในการแสดงละครโนรา มีอัตลักษณ์ของผลงานสร้างสรรค์ ดังนี้

1. หน้าปกในการแสดงละครโนรา เรื่องรามเกียรติ์ผสมผสานเอกลักษณ์ของหน้าปกในการแสดงโขน กล่าวคือ หน้าปกแต่ละอันออกแบบให้ตรงตามลักษณะของตัวละครในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อบ่งบอกว่าตัวละครนั้น ๆ เป็นใคร ได้แก่ พระราม พระลักษณ์ นางสีดา ทศกัณฐ์ ฤๅษี กวางทอง หนุมาน สุครีพ องคต และนิลพัท

2. หน้าปกในการแสดงละครโนรา เรื่องรามเกียรติ์ เว้นช่องว่างบริเวณปาก เช่นเดียวกับหน้าปกพราวนในการแสดงโนรา สำหรับผู้แสดงสามารถร้อง และเจรจาด้วยตนเองได้อย่างสะดวก

3. หน้าปกในการแสดงละครโนรา เรื่องรามเกียรติ์ ตัวละครที่เป็นกษัตริย์ ด้านบนของหน้าปกทำเป็นทรงเทริด ได้แก่ พระราม พระลักษณ์ และทศกัณฐ์ ซึ่งแตกต่างจากหัวโขนโดยทั่วไป แต่ยังคงเอกลักษณ์ของหัวโขนร่วมด้วย ได้แก่ หน้าปกพระรามและพระลักษณ์ด้านบนสุดของเทริดจะเขียนลายคล้ายหนังสือที่เรียกว่า “ยอดบวช” หน้าปกทศกัณฐ์ด้านบนของหน้าปกเป็นทรงเทริด มีลักษณะเป็นหน้ายักษ์ 3 ชั้น โดยหน้าโขนหลักหรือหน้าชั้นล่างเป็นหน้าใหญ่ เจาะตา ด้านหลังเป็นทรงเทริด ชั้นที่ 2 เป็นหน้ายักษ์เล็กเรียงกัน 4 ด้าน ชั้นที่ 3 เป็นหน้าพระหรือหน้าพรหมอยู่ด้านหน้า เนื่องจากทศกัณฐ์เป็นอสูรพรหมพงศ์ ดังนั้นจึงสืบมาจากพระพรหม แสดงหน้ายักษ์ลักษณะปากแฉะ เขี้ยวโจ่ง นัยน์ตาโหลง จมูกกลมเข็ด สวมมงกุฎยอดชัย (The Sustainable Arts and Crafts Institute of Thailand (Public Organization), n.d.) สำหรับตัวละครที่เป็นสัตว์จะไม่สวมเทริด ตามจารีตของการแสดงโนราที่ถือว่าเทริดเป็นของสูงแต่จะติดขนตามสีของหน้าปก ด้านล่างของขนจะร้อยลูกปัดโนรา ได้แก่ หนุมาน สุครีพ องคต และนิลพัท ดังภาพตัวอย่าง

Figure 3: Nora drama mask for "Phra Ram" front and back

Figure 4: Nora drama mask for "Thotsakan" front and back

Figure 5: Nora drama mask for "Hanuman" front and back

บทสรุปและอภิปราย (Conclusion and discussion)

1. สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “หน้ากากละครโนรา: การผสมผสานศิลปะวัฒนธรรมไทยจากรามเกียรติ์” เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มีแนวคิดมาจากเอกลักษณ์ของหน้ากากในศิลปะวัฒนธรรม 2 ประเภทที่แตกต่างกัน สรุปผลการศึกษา ดังนี้

1.1 การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหน้ากากในนาฏกรรมไทย จากกรณีศึกษาเกี่ยวกับหัวโขนและหน้ากากโนรา พบว่า หัวโขนเป็นศิวารมณ์ที่สำคัญในการแสดงโขนที่บ่งบอกถึงลักษณะ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ โดยหัวโขนนั้นมีรูปแบบที่เฉพาะเจาะจง เช่น เทพเจ้า มนุษย์ ยักษ์ ลิง หัวโขนเหล่านี้เป็นการจำลองรูปลักษณะส่วนใบหน้าและศีรษะ โดยยึดถือจารีตการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ส่วนยอด สี ตา ปาก สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะวัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมไทย ส่วนหน้ากากโนรา มีบทบาทสำคัญสำหรับตัวตลกสวมใส่ประกอบการแสดงโนรา และเป็นสิ่งที่ศิลปินโนราให้ความเคารพศรัทธาอย่างยิ่ง หน้ากากโนรามีทั้งหน้ากากผู้ชาย และหน้ากากผู้หญิง มีลักษณะเป็นรูปใบหน้าคน แต่มีการเว้นช่องว่างบริเวณริมฝีปาก เพื่อการขับร้องและเจรจาของผู้แสดง ในอดีตปรากฏหน้ากากโนรารูปแบบต่าง ๆ เช่น หน้ายักษ์ หน้าผี สำหรับการแสดงโนราที่แสดงเป็นเรื่องราว

1.2 แนวทางการสร้างสรรค์หน้ากาละครโนรา การสร้างสรรค์หน้ากาละครโนราได้นำหลักจารีตและลักษณะการนำไปใช้งานจริงมาผสมผสานกัน ดังนี้ 1) การออกแบบหน้ากาละครโนราตามประเภทของตัวละคร แบ่งออกเป็น มนุษย์ ยักษ์ สัตว์ต่าง ๆ ได้แก่ ลิง และกวาง เพื่อสื่อให้เห็นถึงบทบาทของตัวละครอย่างชัดเจน 2) การออกแบบหน้ากาโนราโดยเว้นช่องว่างบริเวณปาก เพื่อให้ผู้แสดงสามารถขับร้องและเจรจาได้อย่างสะดวก และ 3) การยึดหลักจารีต การออกแบบหน้ากาที่นำหลักจารีตในการแสดงโขนเกี่ยวกับการกำหนดสีของตัวละคร เช่น พระรามสีเขียว พระลักษมณ์สีเหลือง หนุมานสีขาว และจารีตการแสดงโนราเกี่ยวกับการสวมเทริดของตัวละครที่เป็นกษัตริย์ หรือข้อห้ามไม่ให้ตัวละครที่เป็นสัตว์สวมเทริด

ดังนั้นหน้ากาละครโนราที่สร้างสรรค์ใหม่นี้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ตามตัวละครที่ปรากฏอยู่ในบทละครโนรา โดยมีลักษณะแตกต่างกันตามลักษณะตัวละคร อย่างไรก็ตามการสร้างสรรคหน้ากายังคงยึดจารีตในการแสดงโนรา อีกทั้งยึดจารีตลักษณะหัวโขนที่มีการกำหนดสีของหัวโขนไว้

1.3 ความเชื่อมโยงกับไทยศึกษา การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นความสำคัญของหน้ากาในฐานะที่เป็นตัวแทนของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม 2 ประเภท คือ โขนและโนราผสมผสานกัน นำมาอธิบายบริบททางสังคม ความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง ได้แก่ 1) สังคมไทยเป็นสังคมหลากหลายวัฒนธรรม มีการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมหลายประเภทเข้าด้วยกันได้ 2) ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ศิลปินโนราต่างให้ความสำคัญศรัทธาหน้ากาในการแสดงโนรา ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หน้ากาโนราก่อนนำมาใช้แสดงต้องผ่านพิธีกรรมที่เชื่อว่าเป็นการปลุกเสก หรือเชิญครุโนรามาสึงสถิตที่หน้ากา ซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อในวัฒนธรรมของไทยที่ให้ความสำคัญกับการบูชาเครื่องประกอบการแสดง 3) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การออกแบบและการสร้างหน้ากานี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรับใช้วัสดุ และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว และ 4) ด้านคุณค่าและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หน้ากาละครโนราที่สร้างสรรค์ใหม่จากการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้การแสดงโนร่าน่าสนใจ และยังคงความเคารพต่อจารีตและความคิดความเชื่อดั้งเดิมของศิลปินโนราอีกด้วย

2. อภิปรายผล

ผู้วิจัยสร้างสรรค์หน้ากาประกอบการแสดงละครโนราเรื่องรามเกียรติ์ ด้วยการออกแบบหน้ากาแต่ละอันให้สอดคล้องกับบทบาทของตัวละครในเรื่อง หรือมีลักษณะตามประเภทของตัวละครตามเนื้อเรื่องที่ประพันธ์ไว้ เพื่อบ่งบอกให้ทราบว่าตัวละครนั้น ๆ เป็นตัวอะไร สอดคล้องกับ จุฑามาต ลิมรัตน์พันธ์ (Limrattanapan, 2020) กล่าวว่า หน้ากากกับศิลปะการแสดงเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ขาด หน้ากาถูกใช้เพื่อกำหนดบทบาทตัวละครให้กับนักแสดง ขณะเดียวกันก็มีหน้าที่สื่อสารภูมิหลัง บุคลิก ลักษณะนิสัยของตัวละครให้แก่คนดู เพื่อสร้างความเข้าใจและอารมณ์ร่วมขณะที่ชมการแสดง

การสร้างสรรคหน้าฉากในการแสดงละครโนราจากการนำเอกลักษณ์ของศิลปะวัฒนธรรม 2 ประเภทที่แตกต่างกันมาผสมผสานเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของหัวโขน และลักษณะเฉพาะของหน้าฉากโนรา จนเกิดเป็นหน้าฉากอย่างใหม่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือ หน้าฉากสำหรับตัวละครที่เป็นกษัตริย์จะเป็นแบบสวมครอบศีรษะ ด้านบนเป็นเทริดตามแบบอย่างการแสดงโนรา แต่สอดแทรกเอกลักษณ์ของหัวโขนไว้ด้วย เช่น การกำหนดสีของตัวละคร หรือยอดบวช นอกจากนี้หน้าฉากที่ออกแบบใหม่นี้เว้นช่องว่างบริเวณปากสำหรับขบร้องและเจรจา ส่วนหน้าฉากที่เป็นลิงเป็นหน้าฉากที่มีแต่ใบหน้า ด้านบนติดขนตามสีของหน้าฉาก และเว้นช่องว่างบริเวณปากเช่นเดียวกัน การผสมผสานศาสตร์ศิลปะ 2 ประเภทเข้าด้วยกันนี้ สอดคล้องกับ ดลวีร์ คงกัน (Khongkun, n.d.) กล่าวว่า ศิลปะสื่อผสมเป็นการใช้สื่อมากกว่า 2 สื่อขึ้นไป กล่าวคือเป็นการใช้ศิลปะมากกว่า 2แขนงมาผสมผสานจนสามารถสร้างเป็นงานชิ้นเดียวกันได้อย่างลงตัวส่วนใหญ่แล้วจะนิยมใช้สื่อซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกัน โดยนำจุดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละสื่อมาใช้ร่วมกัน ซึ่งนิยามอันแท้จริงของมันนั้นเป็นการนำสิ่งที่มีอยู่แล้ว มาประยุกต์ผสมผสานเข้าด้วยกัน จนก่อให้เกิดผลงานทางด้านศิลปะอันเป็นชิ้นงาน เพื่อให้ผู้ชมสามารถรับรู้ถึงสิ่งที่เราต้องการจะสื่อออกมาได้เป็นอย่างดี

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 การวิจัยสร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับจารีตของหัวโขน และหน้าฉากโนรา เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการสร้างสรรค์ ทำให้ทราบถึงจารีตการระบุสีและลักษณะของหัวโขน อีกทั้งจารีตและข้อห้ามของการแสดงโนราเกี่ยวกับการสวมเทริดของตัวละครในการแสดงโนรา ดังนั้นผู้ที่สนใจงานสร้างสรรค์เช่นนี้ควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะการแสดงนั้น ๆ อย่างละเอียด ลึกซึ้ง เช่น จารีตและข้อห้าม สิ่งที่ต้องปฏิบัติต่าง ๆ เนื่องจากประเด็นนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนอันเกี่ยวข้องกับศรัทธา ความเชื่อของผู้ที่นับถือเหล่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณภาพ

3.2 ผู้ที่สนใจสร้างสรรค์หน้าฉากตามหัวข้อวิจัยครั้งนี้ อาจมีการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงละครหน้าฉากของทางปักษ์ใต้ซึ่งคล้ายคลึงกับนาฏศิลป์ของอินโดนีเซีย (ชวา-บาหลิ) โดยเฉพาะวิธีการและรูปแบบของหน้าฉากที่คล้ายคลึงกันมาก ดังนั้นจึงแนะนำผู้สนใจให้ไปศึกษา-เปรียบเทียบ รูปแบบของวัฒนธรรมหน้าฉากของอินโดนีเซีย มาปรับใช้ในการสร้างหน้าฉากละครโนราของปักษ์ใต้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น

References

- Institute for the Research and Promotion Arts & Culture. (2022, March 11). Ngan pan huakhon hua lakhon [Mask and character head sculpting]. *Institute for the Research and Promotion Arts & Culture*. <https://research.pbru.ac.th/news/156/>.
- Khongkun, D. (n.d.). Sinlapa sue phasom (mixed media) khue arai? [What is mixed media art?]. *Artroom by KruPOR*. <https://sites.google.com/view/artroomkrupor/หน้าแรก/หกดกล/ประตุมารกรรมสอดผสม>.
- Komarakul Na Nakhon, T. (2020, August 13) Huakhon sinlapa chan sung haeng usakhane [Masks: High Art of Southeast Asia]. *culture.go.th*. <http://article.culture.go.th/index.php/layouts-modules-positions/3-column-layout-3/219-2020-08-13-02-08-13>.
- Limrattanapan, J. (2020). Nakak: watthu thang watthanatham tua on lae rok rabat [Masks: Cultural Objects, Mules, and Epidemics]. *Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation)*. <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/110>.
- Nagapradipa. (2008). *Somya Phi Than Ramakien* [Glossary of Names in Ramakien]. (3rd ed.). Bangkok: Siam Publishing.
- Noosawas, J. (2019). Masks, Symbols of Ramakien (Super Value Edition). *Office of Academic Resources and Information Technology Bansomdejchaopraya Rajabhat University*, 18(1), 131-135.
- Office of the National Culture Commission. (1980). *Khanop niyom nai kan sadaeng nora nai adit* [Popular costumes in Nora performances in the past]. Bangkok: Siam Printing.
- Sukonthachat, P. (1968). *narai sip pang lae phong nai rueang rammakian* [The Ten Incarnations of Vishnu and the Lineage in Ramakien]. Bangkok: Prachan Printing House.

The Fine Arts Department. (2004). *Sinlapa tham khao sam roi yot* [Cave art at Khao Sam Roi Yot]. Bangkok: Samaphan Press Co., LTD.

The Royal Institute of Thailand. (2013). *Dictionary of the Royal Institute Edition, 2011, in honor of His Majesty the King. His Majesty the King on the occasion of the auspicious occasion of His Majesty the King's 7th Cycle Birthday Anniversary, 5 December 2011*. Bangkok: The Royal Institute of Thailand.

The Sustainable Arts and Crafts Institute of Thailand (Public Organization). (n.d.). huakhon thot kan si khiao [Green Thotsakan mask]. *SACIT*. <https://archive.sacit.or.th/handicraft/2289>.

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยจากงบประมาณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) อีกทั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่จัดสรรทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน (ที่ปรึกษาโครงการวิจัย) และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพัฒน์ นาคเสน (ที่ปรึกษาร่วม) ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในโครงการวิจัยครั้งนี้